

پرونده بغرنج اروپا

آیا دولت جدید ایران می تواند روابط آسیب دیده تهران و بروکسل را ترمیم کند؟

کامالا هریس و توافق جدید با ایران

پس از کناره گیری جو بایدن، رئیس جمهور آمریکا، از رقابت‌های انتخاباتی ریاست‌جمهوری، انتظار می‌رود که کامالا هریس، معاون او به‌عنوان نامزد حزب دموکرات برای انتخابات معرفی شود. اگر هریس به‌عنوان رئیس‌جمهور انتخاب شود، انتظار می‌رود که در حوزه‌های کلیدی برنامه سیاست خارجی بایدن را دنبال کند. آرمان محمودیان، مدرس دانشگاه فلوریدای جنوبی در آمریکا به‌دوچوله می‌گوید: «سیاست هریس این است که به دنبال یک توافق کاهش تنش از طریق یک توافق هسته‌ای جدید یا دست‌کم توافق یا تفاهم جدیدی است که بتواند جلوی توسعه سلاح‌های هسته‌ای را توسط ایران بگیرد.» این کارشناس مسائل بین‌الملل می‌گوید: «از سوی دیگر هریس به دنبال تدوین نسل جدیدی از سیاست‌ها با محوریت حقوق بشر در قبال ایران به‌ویژه در خصوص بهبود وضعیت حقوق زنان است. تجمع این دورویکرد باعث می‌شود که کار او برای اجرای مؤثر سیاست‌هایش در قبال ایران سخت شود.» هریس در دوران خدمتش به‌عنوان معاون رئیس‌جمهور با چهره‌های مخالف جمهوری اسلامی در خارج از کشور دیدار کرده‌است. هریس برخورد سخت مقام‌های ایران را با اعتراض‌های ۲۰۲۲ محکوم کرد. هریس همچنین از تلاش‌ها برای کنار گذاشتن ایران از کمیسیون مقام‌ز سازمان ملل حمایت کرد. در برابر هریس به شکل مستمر از توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ با ایران (برجام) حمایت کرده‌است و آن را یک دستاورد مهم حزب دموکرات در دوران ریاست‌جمهوری باراک اوباما می‌دانست. در دوران ریاست‌جمهوری دونالد ترامپ، سال ۲۰۱۸ ایالات متحده آمریکا به‌صورت یکجانبه از این توافق که نتیجه ۱۲ سال مذاکرات بین‌المللی بود خارج شد. ترامپ می‌گفت که اطمینان دارم می‌تواند یک «توافق بهتر» نسبت به توافق سلفش باراک اوباما، با ایران مذاکره کند. با این حال سیاست موسوم به «فشار حداکثری» ترامپ در قبال ایران ناموفق بود. یک سال بعد از کناره‌گیری ایالات متحده از توافق هسته‌ای، ایران به‌صورت تدریجی تعهدات خود را براساس توافق کنار گذاشت. امروز ایران از هر زمان دیگری به‌ساخت یک بمب هسته‌ای نزدیک‌تر است. آرمان محمودیان می‌گوید: «جمهوری اسلامی ایران به کاهش تنش و کاهش فشار تحریم‌ها علاقه‌مند است، اما در مورد استمرار سیاست‌های داخلی پافشاری می‌کند و نگران این است که کوتاه آمدن در مورد مسائل داخلی باعث ایجاد انتظارات بیشتر و چالش‌هایی برای حکومت شود.»

در طول ۴ سال گذشته، جو بایدن، رئیس‌جمهور آمریکا، چندین بار تلاش کرد تا توافق هسته‌ای را با ایران احیا کند، اما تمام این تلاش‌ها با شکست مواجه شد. محمودیان می‌گوید: «امن باور دارم که هریس می‌تواند به یک توافق جدید با تفاهمی با ایران در خصوص سیاست‌های هسته‌ای ایران برسد. اما مسیر او برای رسیدن به توافق به چندین دلیل نسبت به مسیر باراک اوباما در مذاکرات برجام، مشکل‌تر است.» این کارشناس معتقد است که مقدار ناچیزی از اعتماد که میان ایالات متحده و ایران پیش از خروج آمریکا از برجام و ترور ژنرال قاسم سلیمانی در سال ۲۰۲۰ وجود داشت، اکنون «ناپود شده‌است.» به اعتقاد محمودیان عامل دیگری که مذاکرات را مشکل می‌کند این است که کنگره آمریکا به نسبت تحت کنترل جمهوری خواهان است و ایرانی‌ها ممکن است نگران این باشند که جمهوری خواهان توافق را به هم بزنند یا در اجرای آن مانع ایجاد کنند. او می‌گوید: «قدرت انعطاف دیپلماتیک هریس هم می‌تواند توسط کنگره محدود شود.» محمودیان می‌گوید در عین حال پروژه هسته‌ای ایران و زمان گریز هسته‌ای برای رسیدن به بمب اتم نسبت به زمانی که برجام مذاکره شد، بسیار پیشرفته‌تر و بسیار نزدیک‌تر شده‌است. او می‌گوید: «ایالات متحده باید برای امتیازهای بیشتری چانه‌زنی کند و از ایران بخواهد که عقب‌نشینی بیشتری انجام دهد، چراکه زمان گریز بسیار کوتاه‌تر شده‌است. از سوی دیگر ایران ممکن است که اهرم فشار قوی‌تری نسبت به آمریکایی‌ها داشته باشد و دنبال امتیازهای بیشتری باشد و به همین دلیل مذاکرات بسیار مشکل خواهد شد.»

شهاب شهسواری
خبرنگار گروه دیپلماسی

نتیجه انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۵ تیر در ایران و انتخاب مسعود پزشکیان به‌عنوان رئیس‌جمهور، بار دیگر امیدها را برای بهبود روابط ایران و غرب زنده کرد. روابط تهران و دولت‌های غربی و به‌ویژه کشورهای اروپایی در طول سال‌های گذشته به شدت آسیب دیده است. مذاکرات مستقیم میان تهران و کشورهای عضو اتحادیه اروپا و بریتانیا چه در قالب مذاکرات دو جانبه و چه در قالب مذاکرات احیای برجام کاملاً متوقف شده‌است. از پاییز ۱۴۰۱ تاکنون اتحادیه اروپا چندین بسته تحریم به بهانه حمایت تسلیحاتی ایران از روسیه در جنگ اوکراین و به بهانه مسائل حقوق بشری در داخل ایران وضع کرده‌است. پارلمان اروپا از زمستان ۱۴۰۱ دوبار قطعنامه‌هایی را صادر کرده‌است که از اتحادیه اروپا می‌خواهد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را در فهرست سازمان‌های تروریستی اتحادیه اروپا قرار دهد. هرچند نماینده عالی سیاست خارجی اتحادیه اروپا تاکید کرده‌است مادمی که سپاه به اتهام اقدام تروریستی در خاک کشورهای اروپایی در دادگاه اروپایی محکوم نشده‌باشد، دلایل قانونی کافی برای قرار دادن سپاه در فهرست گروه‌های تروریستی وجود ندارد، اما اظهار نظرها در مورد ضرورت این اقدام در بین نمایندگان تندر پارلمان اروپایی به شکل روافزونی بیشتری می‌شود. با برگزاری انتخابات جدید پارلمان اروپا، نمایندگان جدید پارلمان، هانا نیومان، نماینده آلمانی عضو حزب سبز را به‌عنوان رئیس هیئت پارلمانی ایران در پارلمان اروپایی منصوب کردند. نیومان سابقه اظهارات بسیار افراطی علیه ایران دارد و از جمله نمایندگان است که به شدت پیگیر قرار دادن نام سپاه پاسداران در فهرست گروه‌های تروریستی اتحادیه اروپا است. ۳۱ خرداد امسال، هم‌زمان با اقدام کانادا در قرار دادن نام سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در فهرست سازمان‌های تروریستی کانادا، رئیس جدید هیئت «دوستی» پارلمان اروپایی با ایران با انتشار بیانی در شبکه اجتماعی ایکس خطاب به کایا کالاس، نخست‌وزیر پیشین استونی که قرار است به زودی جانشین جوزپ بورل، نماینده عالی سیاست خارجی اتحادیه اروپا شود، نوشت: «برای تو یک پروژه جدید دارم. بیا در کنار کانادا و بسیاری از کشورهای دیگر قرار بگیریم و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را در فهرست گروه‌های تروریستی قرار دهیم.»

جانشین بورل با مواضع ناشناخته

کایا کالاس، در حالی قرار است مسئولیت سیاست خارجی اتحادیه اروپا را از جوزپ بورل بگیرد، که اطلاعات چندانی در مورد مواضع او در قبال ایران وجود ندارد. نخست‌وزیر پیشین استونی، یک سیاستمدار به شدت ضدروس است که تاکنون چندین

بار در جلسات اتحادیه اروپا به بسته‌های تحریمی علیه ایران به دلیل ادعای حمایت از روسیه در جنگ اوکراین رای داده‌است. کریستی رایک، معاون اندیشکده ICDS در استونی، در گفت‌وگو با دوچوله می‌گوید: «در مورد ایران فکر نمی‌کنم او دیدگاه خاصی داشته‌باشد، اما همین که ایران شریک روسیه است و برای اونقطه عزیمت بنیادین محسوب می‌شود.»

کالاس در یکی از نخستین موضع‌گیری‌هایش در خصوص ایران، در پی پاسخ نظامی ایران به حمله اسرائیل به کنسول گری ایران در دمشق، در شبکه اجتماعی ایکس نوشت: «من با شدیدترین لحن نسبت به حمله توجیه‌ناپذیر ایران به اسرائیل ابراز تنفر می‌کنم. این یک اقدام جدی برای تشدید تنش است که جان‌های بیشتری را در خطر قرار می‌دهد.» جنگ غزه و روبرویی ایران و اسرائیل در خاورمیانه در طول ماه‌های گذشته به مشکلات میان ایران و اروپا اضافه شده‌است. در حالی که اغلب کشورهای جهان از اسرائیل به دلیل جنایت علیه غیرنظامیان در غزه انتقاد می‌کنند، سیاستمداران هوادار اسرائیل در کشورهای غربی و اروپایی ایران را به دلیل حمایت از حماس عامل این تنش عنوان می‌کنند. گفته می‌شود که کایا کالاس از هواداران جدی اسرائیل در اروپا است. کوچیسنووا اسمیگولووا، سفیر جمهوری چک در اسرائیل به پایگاه خبری JNS می‌گوید کالاس «ذاتاً هوادار اسرائیل است» و یک واقع‌گرا محسوب می‌شود. با این حال این دیپلمات اروپایی معتقد است که تلاش برای قرار دادن سپاه پاسداران در فهرست گروه‌های تروریستی اروپا بیش از آنکه ناشی از اقدامات ایران علیه اسرائیل باشد، به حمایت ایران از روسیه در جنگ اوکراین باز می‌گردد.

از پرچم‌دار مذاکره تا پرچم‌دار محکومیت

سه قدرت اروپایی که در طول دو دهه پرچم‌دار تعامل با تهران برای حل و فصل مسالمت‌آمیز پرونده هسته‌ای ایران بودند، از سال ۱۴۰۱ مذاکرات با تهران را متوقف کرده‌اند و در تلاش برای محکومیت تهران از ایالات متحده آمریکا نیز تندرتر شده‌اند. با باور اغلب کارشناسان انتشار ادعای واگذاری سلاح‌های ایرانی به روسیه برای استفاده در جنگ اوکراین و در پی آن ناآرامی‌ها و اعتراض‌های پاییز ۱۴۰۱ باعث شد که روابط تهران و کشورهای اروپایی به شدت دچار افول شود. در حالی که به نظر می‌رسد دولت جدید ایران آمادگی احیای روابط با اروپا را داشته‌باشد، هنوز نشانه‌های مبنی بر آمادگی اروپا برای بهبود روابط با تهران دیده نمی‌شود. دولت‌های اروپایی همچنان موضع سخت و غیرمنطقی در مقابل تهران اتخاذ کرده‌اند. خردادماه امسال در نشست شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، در حالی که دولت آمریکا مخالف صدور قطعنامه‌ای در محکومیت ایران بود، سه دولت اروپایی پیش‌نویس قطعنامه محکومیت ایران را ارائه کردند و با پیگیری و رایزنی با نمایندگان کشورهای دیگر این قطعنامه محکومیت را به تصویب رساندند.

آمادگی در تهران

رئیس‌جمهور جدید ایران، مسعود پزشکیان، در یادداشتی که یک هفته پس از پیروزی در انتخابات به زبان انگلیسی در روزنامه تهران تایمز منتشر کرد، از بهبود روابط با اروپا استقبال کرد. پزشکیان در این یادداشت تصریح کرد: «من آماده برگزاری گفت‌وگوهای سازنده با کشورهای اروپایی هستم تا با تلاش مشترک، روابطمان را بر پایه اصل برابری و احترام متقابل، به مسیر صحیح هدایت کنیم.» وی تاکید کرد: «فرصت‌های همکاری شامل همکاری‌های اقتصادی و فناوریانه، امنیت انرژی، مسیرهای ترانزیت، محیط‌زیست، همچنین مبارزه با تروریسم و قاچاق مواد مخدر، بحران پناهندگان و سایر حوزه‌ها هستند که همه اینها می‌توانند به نفع کشورهای ما پیگیری شوند.» با این حال مقام‌های ارشد ایران، احیای روابط با اروپا را مشروط به احترام اروپا به جایگاه ایران کرده‌اند. پزشکیان در یادداشت خود نوشته‌بود: «کشورهای اروپایی باید دریابند که مردم ایران مردمی با افتخار هستند و حقوق و شأن آن‌ها را دیگر نمی‌توان نادیده گرفت. هرگاه قدرتهای اروپایی به این واقعیت واقف شوند، تصور بر ساخته تفوق اخلاقی خود را کنار بگذارند و همچنین از بحران‌های ساختگی که مدت‌هاست بر روابطمان سایه افکنده عبور نمایند، فرصت‌های بسیاری برای همکاری بین ایران و اروپا وجود خواهد داشت که می‌توان مورد بررسی قرار داد.»

رهبری ایران نیز روز یکشنبه در مراسم تفهین حکم ریاست‌جمهوری مسعود پزشکیان به صورت مشروط موافقت خود را با اولویت دادن به روابط با کشورهای اروپایی اعلام کرد. مقام رهبری در سخنان خود تصریح کرد: «این جور نیست که ما بگوییم یک انگیزه‌ی مخالفت و دشمنی‌ای با بعضی از کشورها، مثلاً کشورهای اروپایی – که حالا من جزو اولویت‌ها آنها را ذکر نکردم – داریم؛ نه، ایشان تاکید کردند: «علت اینکه کشورهای اروپایی را بنده به عنوان اولویت ذکر نمی‌کنم، این است که اینها با ما این چندساله خوب رفتار نکردند؛ با ما خوب برخورد نکردند. در قضیه‌ی نفت، در عنوانی جعلی مثل حقوق بشر و امثال اینها، با ما بد رفتار کردند.» به گفته مقام معظم رهبری شرط اولویت دادن به روابط با اروپا است که «این رفتار بد را نداشته باشند» و تاکید کردند که در صورت رعایت این شرط: «البته آن [کشورها] هم جزو اولویت‌های ما است، آن هم جزو مواردی است که ارتباط با آنها برای ما دارای اولویت است.»

پارلمان ضد ایرانی

هم‌زمان با توقف مذاکرات دولت‌های اروپایی با جمهوری اسلامی ایران، پارلمان اروپا به محلی برای بیان انتقادهای تند علیه تهران و صدور قطعنامه‌های ضد ایرانی بدل شده‌است. براساس قوانین داخلی پارلمان اروپایی هیئت‌های بین‌پارلمانی قرار است که برای حفظ و تعمیق روابط با پارلمان‌های کشورهای خارج از اتحادیه اروپا تلاش کنند. هیئت بین‌پارلمانی اروپا و ایران از سال ۲۰۰۴ تاسیس شده‌است و این هیئت تا سال ۱۳۸۷ نیز

